

A magyar „világtörté

Beszélgetés Jónás Judit színművésszel

– Marton László osztályában végeztél a Színház- és Filmművészeti Főiskolán 1987-ben. Korognai Károly, Szabó Sipos Barnabás, Földessy Judit, Csankó Zoltán voltak az évfolyamtársaid. A Pécsi Színházhoz szerződöttél, ahol hat sikeres évadot töltöttél. Miért jöttél el?

– Érdem szerettem volna egy Cigány színházat alapítani, a szüleim felajánlották a házukban az alsó szintet - szobaszínházban gondolkodtam. Nyolc év után föladtam, belefáradtam a reménytelen küzdelmekbe. Amikor elhatároztam, hogy lemondok erről az álomról, megfogadtam, hogy nem is beszélek róla többet. Ha valakit érdekel ez a nyolc évig tartó harc, végülis elolvashatja a lapokban, a televízió vagy a rádió archívumából kikérheti az ott elraktározott interjúkat.

– Előadtad Weöres *Psychéjét* – én a *Budapesti Vigadóban*

láttam –, aztán a *Lorca Cigány románcokat* (a *Várszínházban ment*), és most *Tatán a Cigány Kultúra Hete* alkalmából – szégyenletesen gyér közönség előtt – *Josephine Baker élettörténetét*.

– Sokat lehetne arról mesélni, hogyan készült a *Psyché*, bár a Pécsi Nemzeti Színház tagjaként tele voltam szerepekkel, élt bennem egy nagyon erős vágy, hogy ismertessem a romákkal és a nem romákkal: cigány vagyok. Valamit adni szerettem volna..., és valamit visszakapni. Csernus Mariann sokat segített, és megható volt látni Weöres feleségét, Károlyi Amyt az előadáson. Hogy Lorca szomorú-szép cigányrománcait megcsinálom, már nagyon régen elhatároztam. Péli Tamás is meg akarta festeni, ugyanabban az időben. Aztán valamin kicsit összekaptunk – előfordult már máskor is –, és mielőtt ő

megfestette volna, mi Pécssett megcsináltuk a mi Lorcánkat. Remélem, Szentandrassy majd befejezi a képsorozatot, a Várbeli kiállításon már látható volt a „Zöld szeretlek, zöld imádlak”, de a tervezett ikonosztáz még nincs kész. A tatai *Josephine* ugyan debütálás ezen a „színpadon”, de az ősbemutatót a Pécsi Szobaszínházban tartottuk. Lengyel igazgató úr megkérdezett: „Mit szeretnél Judit játszani?” Mert ugye ilyen „fizimiskára” nagyon nehéz szerepet találni...

– *Miért? Egy nagyon tehetséges, különlegesen szép színésznő csak nem okozhat gondot bármely színházban? Nem véletlenül nyerted el elsőként a Domján Edit-díjat sem, gondolom.*

– A kollégáimmal, a rendezőkkel jól megvoltam Pécssett, az utcán nem tudtam úgy végigmenni, hogy ne állítottak volna

meg ötméterenként. A Cigány színház miatt jöttem el, ami tévedésnek bizonyult. De remélem, hogy az a nyolc év, amit én ezzel eltöltöttem, valakinek majd a javára válik, és sikerül megcsinálnia. Emlékszem, milyen nehéz volt bejutni a főiskolára. Sőt, előtte a vanyarci általános iskolát vagy a gimnáziumot is milyen tortúra volt elvégezniem.

– *Miért?*

– *Miért? Ha ebbe most belekezdenék, az olyan lenne, mint az ezerszer összerágott papírgalacsin... Mert cigány vagyok... Többek között ezért is szerettem volna megvalósítani a Cigány színházat, mert láttam, amíg a főiskolára jártam, hány nagyon tehetséges roma fiatal raknak ki a felvételiőről.*

– *Az utóbbi évek végzősei közt csak Kálid Arturt lehet említeni, aki színes bőrű hallgatóként végzett.*

FOTÓ HORVÁTH M. JUDIT

"nelemben" először

– Igen..., nekem talán az volt a szerencsém, hogy a Ki mit tud-ot akkor nyertem meg. Elődöntő – első felvételi vizsga, középdöntő – második felvételi, döntő – harmadik felvételi. Major Tamás azt mondta, hogy honorálni kell „ekkora bátorságot egy nőtől” – hát nem voltam én nő, kislány vagy nagylány inkább –, „hogy a Kései siratót Latinovits után el meri mondani. És úgy, hogy nem folyik össze a taknya, nyála”.

Ez a magyarázata annak, hogy Josephine Baker életéből miért azokat a momentumokat válogattam ki Tatára, amelyek a bőrszínre, a fekete-fehér problémára, a fajgyűlöletre utalnak. A két órás, két felvonásos darabot Forgách András és Böhm György fordították. És Böhm talált rá arra az esetre a francia szövegben, hogy itt Magyarországon Bakert majdhogynem kirúgták. Bűzbombákkal és egyéb kedves dolgokkal fogadták a világhírű művészt. Az akkori rendőrség előtt kellett előzetesen bemutatnia, hogy mit fog csinálni a színpadon. Rettenetes lehetett, de nagyon jól ülő dolog ez itt ma is. Nem arról szölg ez akkor sem, hogy Budapestén egy fekete nő félmeztelenül táncolhat-e vagy megmutathatja-e a mellét, hanem arról, hogy az Orfeumban felléphet-e a magyar „világtörténelemben” először egy színesbőrű... És ha igen, akkor mit csinálhat, és hogyan csinálhatja. Cenzúráztak egy énekesnőt – a bőrszíne miatt. „Mondd meg őszintén, milyennek képzeled Istent – feketének vagy fehérnek?” – hangzik el a darabban. – Ha erre tudsz egy jó választ adni, mindenre tudod a feleletet. Az, hogy a tatai cigányfesztivál úgy, ahogy volt, nem keltett figyelmet, az két dologról szól. Egyrészt, hogy ezt hiba arra fogni, ahogy a kultúrház vezetőnöje próbálta magyarázni: „az érettségizők szóbelijével egyidőben folyt a fesztivál... Másrészt a tatai cigány emberek

sem jöttek el, azok sem, akiket én magam hívtam.

– *Mit remélsz a te Josephine-edtől, ha úgy látod, hogy semmit sem változott a helyzet, hogy az emberek ugyanolyanok maradtak a gyűlöletben és a viszontgyűlöletben?*

– Én teszem a dolgom, ameddig bírom. Nagyon igaz, hogy lehet „így is”, meg „úgy is”... A hibás csak én vagyok, ha „úgy” csinálom, hogy közben beleöregszem, kiborulok, összeveszem a legközelebbi rokonaimmal. A *Josephine Baker*-ben van erre egy jó mondat: „Én csak annyira nem vagyok naív, hogy már tudom, hogy az vagyok...” Fel lehet őrlődni abban – és ezért adtam fel a tervemet –, hogy az ember próbál megfelelni a szakmája követelményeinek és mellette a hovatartozás íratlan szabályainak is.

De nevetséges az emberi faj létezése, ha még a kiválasztottak sem tudnak konszenzusra jutni a leglényegesebb dolgokban, ha még a kisebbségeken belül is megkülönböztetések vannak... A magyar színházakban ma bevallottan két-három cigány színész dolgozik. Brook feketékkel játszat Shakespeare-t. A férjem-

mel, aki díszlettervezője és részben rendezője is a szülőestjeimnek – az az állandó konfliktusunk, hogy meddig teheti magát tönkre valaki olyasmért, aminek nálunk egyszerűen nincs meg a talaja. Csak összefogással lehet Cigányszínházat csinálni, de több ellenlábasa volt ennek is, mint aki mellé állt volna.

– *Vigasztal az valamennyire, hogy Latinovitsnak sem sikerült a vérteszkozmiai műhelyszínházterve?*

– Később Garas Dezsőnek és Csemer Gézának sem. Most, hogy mondd, már nem is tűnik olyan nagy bukásnak, hiszen még nekik sem sikerült... Én nem tartom magam a cigány értelmiségiek közül valónak,

mert úgy érzem, hogy nagyon nagy baj van. S mivel cigány újságról van szó, el is mondom, amit gondolok. Nem bírom elviselni ezt a „Ki hova tartozik?”, „Ki milyen cigány?” – vonalat. Az is borzasztó, hogy valaki azt mondja „te bűdös cigány”, ezért már ölni szoktak. De az is szörnyű, hogy ma sértő divat szakszavakkal illetni a másikat: „te romungro vagy”. Én ebből csak kivonni tudom magamat. Nem érdekel, hogy te mi vagy, örmény, vagy bandzsara, vagy lohari vagy angol. Mindig azt nézem, hogy valakinek milyen a szeme, a tekintete, mit fejez ki: utálatot, szeretetet, gyűlölködést, bántást - semmi más. Biztos vagyok benne, hogy minden problémának ez a gyökere. Az indulatokat még „fölcsiholni”, tovább piszkálni értelmetlen. A nagy dumák, a nagy mellébeszélések majdnem mindig manipulációt takarnak. Az egész magyar társadalom egy halandzsatársadalom. Az emberek csak állnak, és azok, akik egyszerű emberként szeretnének gondolkodni az élet dolgairól, butának érzik magukat. Szentandrassy adott egy kötetet, az „Egyszer karolj át egy fát” című könyv utolsó lapján egy kis firkálmányt ajándékozott nekem: „Szeresd a másikat, csak akkor várhatsz te is szeretetet”. Igaza van. Ha az ember memé, ha nem szégyellné, akkor átkarolna egy fát. Hiszen olyan egyedül van szégyen. Muszáj átkarolni.

Tamás Amaryllis

Felhívás!

Fiatal roma tehetségeket keresünk egy zenés film szerepeire.

Fényképes leveleiket várjuk a következő postacímre:

HUNNIA FILMSTÚDIÓ

1145 Bp. Róna u. 174.

Carmen

Érdeklődni lehet a 117-2962 telefonszámon.